

NEDERLANDSE VERENIGING VAN

Dierentuinen

**VEILIG & GEZOND WERKEN
IN DE DIERENTUIN**

overzicht NVD Arbocatalogus

Inhoud

Inleiding

De NVD Arbocatalogus	2
Deze brochure	3

Protocollen

Werken in tropisch warme en vochtige ruimten	4
Werken met dieren en nabij dierverblijven	5
Krab- en bijtincidenten	6
Zoönosen	7
Duikwerkzaamheden in aquaria en waterpartijen	8
Bedrijfsnoodplannen, bedrijfshulpverlening en nazorg	9
Werken in het donker	9

Tot slot

Begrippenlijst	10
Handig om te weten	10
Gebruik van protocollen	11

Inleiding

Met ingang van 1 januari 2007 is de Arbo-wet gewijzigd. Hierdoor krijgen bedrijven – en dus ook dierentuinen – de mogelijkheid om door middel van een NVD Arbocatalogus zelf invulling te geven aan de manier waarop ze in de eigen sector aan de wetgeving voldoen. De Arbocatalogus beschrijft alleen de specifieke risico's van de verschillende activiteiten en werkzaamheden die in de dierentuin branche voorkomen en die nog niet in andere arbocatalogi zijn opgenomen.

DE NVD ARBOCATALOGUS

De Nederlandse Vereniging van Dierentuinen (NVD) vindt een veilig en gezond werkklimaat ontzettend belangrijk. Alle medewerkers van haar leden moeten kunnen omgaan met de risico's die bij het werken in een dierentuin horen. Daarom is een werkgroep in het leven geroepen die voor de dierentuinen-sector een Arbocatalogus heeft opgesteld. In de Arbocatalogus zijn protocollen opgenomen die procedures en richtlijnen bevatten. Iedereen die in een dierentuin werkt, is verplicht de protocollen na te leven.

De NVD Arbocatalogus is het uitgangspunt bij visitaties vanuit de NVD en inspecties vanuit de overheid.

DEZE BROCHURE

Deze brochure geeft in het kort de essentie van de NVD Arbocatalogus weer en is bestemd voor jou, als eerste leidinggevende die de protocollen verder in de organisatie implementeert, bijvoorbeeld tijdens het reguliere werkoverleg. Ook is alles over de NVD Arbocatalogus voor elke werknemer van de NVD dierentuinen van belang. Zij worden dan ook van harte uitgenodigd om de informatie te lezen.

Op de intranetsite van de NVD (<http://portal.isis.org/partners/nvd/arbocatalogusnvd>) vind je de volledige Arbocatalogus met een uitgebreide beschrijving van de protocollen (inclusief praktijkvoorbeelden), de updates en de verwijzingen naar andere arbocatalogi. Daar is ook aangegeven wie je in de dierentuin kunt aanspreken voor aanvullende informatie. De toegangscode die je voor de intranetsite nodig hebt, kun je bij het NVD Bureau aanvragen.

Op de volgende pagina's vind je een beknopte samenvatting van de protocollen uit de NVD Arbocatalogus, kijk voor de uitgebreide protocollen op de intranetsite van de NVD.

Protocollen

WERKEN IN TROPISCH WARME EN VOCHTIGE RUIMTEN

Bij extreem hoge temperaturen vindt de afkoeling van de mens voornamelijk plaats door verdamping van lichaamsvocht. Bij een hoge relatieve luchtvochtigheid gaat de warmte-overdracht aan de omgeving moeilijker. Oudere werknemers met een slechte conditie en zwangere vrouwen zijn extra kwetsbaar in deze omstandigheden. Ook voor mensen met een goede conditie is voortdurende hitte belastend, omdat de combinatie van hitte en hoge luchtvochtigheid hoge eisen stelt aan hart en bloedvaten.

Werken in een vochtige omgeving kan leiden tot gezondheidsproblemen. Medewerkers kunnen last krijgen van benauwdheid, hoesten, hoofdpijn of chronische neusverkoudheid. Het vocht zelf is overigens niet de oorzaak dat zij zich ziek voelen. Vocht bevordert wel de groei van schimmels en huisstofmijten.

Als gewerkt wordt met irriterende stoffen kunnen huidproblemen ontstaan en in combinatie met vocht is de kans daarop groter. Medewerkers kunnen dan last krijgen van zogeheten irritatief eczeem.

WERKEN MET DIEREN EN NABIJ DIERVERBLIJVEN

Behalve dat het leuk is om met dieren te werken, brengt het altijd risico's met zich mee. Jaarlijks gebeuren overal in de wereld ernstige en soms fatale ongevallen met dieren.

De oorzaken zijn divers. Vaak wordt er onvoldoende rekening gehouden met het onvoorspelbare gedrag van de dieren, wat kan leiden tot een ongewenste situatie. Jarenlange ervaring met dezelfde dieren of diersoorten kan een gevoel van schijnveiligheid opleveren, met mogelijk ernstige gevolgen.

Voldoende kennis, inzicht en ervaring van de medewerkers die met dieren werken, is uiterst belangrijk. Bij sommige diersoorten of werkzaamheden is het raadzaam, of zelfs vereist, dat er meerdere medewerkers aanwezig zijn.

Behalve de algemene veiligheidsregels, zijn de specifieke veiligheidsinstructies voor de dieren of uit te voeren werkzaamheden van toepassing. Dit om zowel het dier als de medewerker te beschermen.

Werkinstructies, veiligheidsregels, bezetting, werkwijze en ervaringsniveau moeten goed worden vastgelegd, besproken en nageleefd. Het niet volgen van één van deze regels kan leiden tot een ongewenste situatie of erger!

Mocht er toch een ongeval met een dier of een ontsnapping plaats vinden, dan zal het bedrijfsnoodplan in werking treden. Hierin zijn specifieke acties opgenomen om het dier weer te kunnen vangen, te immobiliseren en indien nodig, de medewerker eerste hulp te kunnen verlenen.

Kortom, bij het werken met dieren is het goed om alert te blijven op veiligheid en juist daarom hebben we dit protocol ontwikkeld zodat de risico's aanvaardbaar zijn en er veilig zal worden gewerkt.

KRAB- EN BIJTINCIDENTEN

Krab- en bijtincidenten moeten zoveel mogelijk worden voorkomen omdat daardoor ziekten van dier naar mens kunnen worden overgebracht. Zowel werknemers als bezoekers van dierentuinen moeten goed op de hoogte zijn van de instructies die krabben en bijten voorkómen.

Voor werknemers zou de werkgever vrijwillig een serumbank kunnen aanleggen. Ook kan hij bij personeel inventariseren welke vaccinaties zijn ontvangen (bijvoorbeeld bij werken met primaten is bescherming tegen hepatitis A en B raadzaam). Het is ook raadzaam om bestaand en nieuw personeel te screenen op TBC.

Bij krab of bijtincidenten met dieren zal, als de huid niet of oppervlakkig beschadigd is, de aanwezige EHBO-er of BHV-er de patiënt meestal behandelen.

Bij diepere verwondingen verwijst de hulpverlener door naar de huisarts of naar een ziekenhuis. Dit is ter beoordeling van de EHBO-er. Dergelijke incidenten moeten ALTIJD bij de leidinggevende worden gemeld en er moet een registratieformulier worden ingevuld!

ZOÖNOSEN

Mensen kunnen infectieziekten op elkaar overbrengen, dieren kunnen infectieziekten op elkaar overbrengen en een klein deel van de dierlijke infectieziekten is ook besmettelijk voor de mens. Die specifiek voor de mens besmettelijke dierlijke infectieziekten worden zoönosen genoemd.

Zoönosen nemen de vierde plaats in op de lijst van beroepsrisico's bij mensen die met dieren werken. Ze kunnen worden veroorzaakt door diverse, vaak onzichtbare ziekteverwekkers zoals bacteriën, virussen en parasieten die bij dieren voorkomen. Het protocol voorziet in de bescherming tegen zoönosen van medewerkers, bezoekers van dierentuinen en derden. Specifiek gaat het om de zoönosen die van een dier over kunnen gaan naar de mens. Contact met dieren is een voorwaarde voor het risico. Dat betekent dat medewerkers besmet kunnen raken als ze, zoals een dierversorger, in aanraking komen met dieren of met producten van dieren zoals mest. In bijzondere situaties komen ook bezoekers in aanraking met dieren.

Het protocol gaat ook in op de specifieke risico's van het omgaan met zieke dieren, de bijbehorende medicatie en eventuele quarantaine.

Belangrijkste voorzorgsmaatregel is een goede algemene hygiëne en het zoveel mogelijk vermijden van intensief contact met dieren en producten van dieren.

DUIKWERKZAAMHEDEN IN AQUARIA EN WATERPARTIJEN

In dierentuinen met aquaria werken diervverzorgers regelmatig onder water. Voor dat soort werkzaamheden zijn wettelijke regels vastgesteld, die gebaseerd zijn op duikwerkzaamheden in open zee onder gevaarlijke omstandigheden (zoals slecht zicht, stroming, weersomstandigheden). In aquaria zijn deze omstandigheden veel overzichtelijker. Daarom is speciaal voor dierentuinen een werkinstructie opgesteld voor 'werken onder overdruk' (januari 2010).

De werkinstructie is opgesteld n.a.v. een risico inventarisatie in samenwerking met verschillende Europese aquaria waar gelijksoortige duikomstandigheden voorkomen. Die werkinstructie beschijft onder andere de opleidingseisen, de inspecties en de regels die betrekking hebben op duiken met specifieke dieren zoals haaien en roggen. De uitgebreide instructie staat op de NVD intranet pagina. Deze voldoet aan de wettelijke regels en de Arbocatalogus 'Werken onder overdruk' die door het Nationaal Duikcentrum met ondersteuning van de NVD is opgezet. Jaarlijks bespreekt de werkgroep duiken van de NVD de werkinstructie. Regelmatig zal de instructie worden aangevuld met praktische richtlijnen voor zoötechnische duikwerkzaamheden. Alle aanvullingen en wijzigingen zijn dan op het intranet terug te vinden.

BEDRIJFSNOODPLANNEN, BEDRIJFSHULPVERLENING EN NAZORG

In een dierentuin bestaan een aantal specifieke dierentuin risico's. Het werken met en houden van (gevaarlijke) dieren geeft bijzondere risico's voor medewerkers en bezoekers. Ook technische calamiteiten, zoals uitval van elektriciteit, kunnen leiden tot het ontstaan van risico's. Dierentuinen dienen te zijn voorbereid op mogelijke rampen en eventuele calamiteiten. Daartoe is er een bedrijfsnoodplan opgesteld.

Een bedrijfsnoodplan is een vertrouwelijk bedrijfsdocument en omvat alle maatregelen die de dierentuin bij een calamiteit moet nemen om de veiligheid, het welzijn en de gezondheid van medewerkers, bezoekers en dieren te garanderen. Het bedrijfsnoodplan omvat tevens alle gegevens betreffende de Bedrijfs hulpverlening (BHV-ers) met de relevante telefoonnummers en actielijsten. Het interne noodnummer dient bij iedereen bekend te zijn.

WERKEN IN HET DONKER

In een dierentuin werken mensen soms in de verblijven van nachtdieren en dan ook in het donker. Licht en donker hebben veel invloed op lichaam en geest. Licht maakt het verschil tussen zien en niet zien. Niet alleen gebrek aan licht kan ons schaden, maar een tekort aan donker is ook niet goed. Natuurlijk daglicht is van belang, je voelt je fitter en de prestaties zijn hoger. Afwisseling van licht naar donker en visa versa zal geleidelijk aan moeten gebeuren om de ogen aan de gewijzigde omstandigheden te laten wennen. Ook zijn er maatregelen te treffen om het werken in het donker af te wisselen met werkzaamheden in het daglicht. De duurbelasting van het werken in donkere ruimtes in een dierentuin dient dan ook in acht genomen te worden en er zal naar de praktische oplossingen gekeken moeten worden.

Tot slot

BEGRIPPENLIJST

Protocol een gedragsovereenkomst of een afgesproken manier van werken, meestal in de vorm van een aantal uit te voeren stappen, waarin is vastgelegd, hoe in welke situatie gehandeld dient te worden.

Procedure een reeks instructies die op volgorde moet worden uitgevoerd.

Instructie een richtlijn voor een uit te voeren handeling.

Werkinstructie een instructie om werk zelfstandig te kunnen uitvoeren.

HANDIG OM TE WETEN

- Werknemers doen er goed aan om bij hun huisarts aan te geven dat ze bij een dierenliefhebber werken. Als er onduidelijke gezondheidsklachten zijn, kan de huisarts altijd contact opnemen met de dierenarts van de dierenliefhebber.
- Bij een calamiteit kan het voorkomen dat de politie soms de leiding overneemt van de verantwoordelijken in de dierenliefhebbers. Soms zelfs de officier van dienst of de burgemeester. Bereid je daarop voor.
- Op de internetsite van de NVD staat een link naar "Arbocatalogus" waar de meer uitgebreide regels en afspraken te vinden zijn.
- De relevante wetgeving is via een link op de intranetsite (<http://portal.isis.org/partners/nvd/arbocatalogusnvd>) te vinden.
- Dierenliefhebbers zorgen zelf voor de implementatie van de Arbocatalogus in de dierenliefhebber. Dit loopt via het reguliere werkoverleg.
- Ben je niet genoeg bekend met de protocollen of zijn zaken je niet duidelijk: vraag ernaar bij je leidinggevende.

GEbruik VAN PROTOCOLLEN

Een protocol biedt een kader. Elke dierenliefhebber moet het protocol toepassen op basis van de bedrijfseigen situatie. Een protocol is geen garantie voor een veilige en gezonde werkomgeving. Beleid, kaders, richtlijnen, protocollen, voorschriften en veiligheidsinstructies hebben alleen effect wanneer deze zijn bekrachtigd, gecommuniceerd én worden nageleefd.

De werkgever is verantwoordelijk voor de invoering, naleving en het toezien op de naleving van de NVD Arbocatalogus. Dit is een verantwoordelijkheid van de individuele directies. Het NVD Bureau zorgt voor het bijhouden van de Arbocatalogus op grond van veranderde wet- en regelgeving en opgedane ervaringen. Daarnaast beheert en onderhoudt het NVD Bureau de intranetsite (<http://portal.isis.org/partners/nvd/arbocatalogusnvd>).

De protocollen worden op initiatief van het NVD Bureau minimaal eens per jaar en de brochure eens in de vijf jaar geactualiseerd. De NVD stelt dan opnieuw een werkgroep samen, die de NVD Arbocatalogus doorneemt en indien nodig actualiseert, uitbreidt of inkrimpt.

De NVD-leden worden eens in de drie jaar gevisiteerd op een aantal onderwerpen (veiligheid en dierenwelzijn). Tijdens de visitatie bekijkt de visitatiecommissie ook de implementatie en de naleving van de NVD Arbocatalogus.

Neem bij vragen contact op met het NVD Bureau via info@nvddierenliefhebbers.nl of bel **020 - 524 60 80**.

Colofon

WERKGROEP ARBOCATALOGUS

Fred Kok • Henk Veerdig • Fred Vis • Diederik Visscher • Ernst Wienke • Marielle van Aggelen

PROJECTLEIDING

Borger & Burghouts • Ewout Wessels

EINDREDACTIE

Nederlandse Vereniging van Dierentuinen

Postbus 15458

1001 ML Amsterdam

info@nvddierentuinen.nl

telnr 020 5246080

VORMGEVING

Fraaier, Amersfoort

www.fraaier.nl

Amsterdam, 2010

NEDERLANDSE VERENIGING VAN
Dierentuinen

NEDERLANDSE VERENIGING VAN DIERENTUINEN

Postbus 15458 • 1001 ML Amsterdam • 020 524 60 80

info@nvddierentuinen.nl • www.nvddierentuinen.nl